

Evaluatie van het klimaatbeleid in gemeente Bergen van 2004 tot 2008

Samenvatting

Op 15 juni 2004 heeft de gemeenteraad van gemeente Bergen besloten door te gaan met de beleidsmatige inspanningen om de uitstoot van broeikasgassen (met name kooldioxide) als gevolg van energieverbruik te reduceren. De gemeente Bergen sluit daarmee aan bij de nationale doelstellingen die in Kyoto en in EU-verband zijn afgesproken. Voor de uitvoering van dit initiatief is financiële ondersteuning aangevraagd en verkregen bij de BANS-subsidieregeling¹. Het grootste deel van de inspanningen heeft een collectief karakter en is voor de uitvoering neergelegd bij de Milieudienst Regio Alkmaar (MRA) en zijn opgenomen in de milieuprogramma's van de betreffende jaren. De MRA voert de collectieve projecten ook uit voor Heiloo, Schermer en Graft-De Rijk.

Voor Bergen zijn van 2004 t/m 2008 verdeeld over 6 thema's 28 projecten uitgevoerd. In deze evaluatie wordt per project kort het resultaat beschreven.

Binnen het thema "Gemeentelijke gebouwen" zijn 6 projecten uitgevoerd. Er is onderzoek verricht naar het binnenklimaat van het gemeentehuis en het energiecertificaat is uitgereikt. Maatregelen voor verdere energiebesparing in de eigen gebouwen en verbetering van het binnenklimaat zijn in gang gezet.

Binnen het thema "Woningbouw" zijn 8 projecten uitgevoerd. Er zijn een aantal bijeenkomsten gehouden met de woningcorporaties uit de regio om uitwisseling van kennis te bevorderen. Twee excursies zijn georganiseerd naar succesvolle voorbeeldprojecten. Er is een brochure ontwikkeld over energiebesparing in woningen. Op gebied van duurzaam bouwen zijn in samenwerking met Senternovem, gemeente Alkmaar en de provincie Noord-Holland menukaarten ontwikkeld om 'Toekomstgericht bouwen' te stimuleren.

Het thema "Bedrijven" kent 5 projecten die vooral door de MRA zijn uitgevoerd. De vergunningverleners en -handhavers zijn geschoold om beter naar energiebesparingsmaatregelen te kunnen kijken. Een besparingsproject voor supermarkten is gestart en er is een menukaart 'Toekomstgericht werken' ontwikkeld voor bedrijfsgebouwen.

Voor de 'Agrarische sector' is in 2005 een minisymposium over duurzame energietoepassingen en subsidies georganiseerd. De response op de energie- en milieuscans in 2004 was laag in de MRA-regio. De geplande extra aandacht voor de website 'Duurzaam ondernemen op het erf' is vervallen.

Het thema "Verkeer en vervoer" kent 2 projecten. Vanuit de MRA is via de regionale bladen jaarlijks de aandacht gevestigd op 'Het nieuwe rijden' en de subsidie voor roetfilters. Verder is onderzocht of een Milieu Efficiëntie Scan voor het wagenpark rendabel was. Dit was niet het geval.

Binnen het thema "Duurzame energie" zijn 6 projecten uitgevoerd, waaronder een DE-scan om de potentie voor DE-toepassingen in beeld te brengen. Aandacht voor passieve zonne-energie is onderdeel van de menukaart 'Toekomstgerichte nieuwbouw'. Behalve in 2007 (budget uitgeput) is jaarlijks de actie 'Zonnesteek' gehouden, waarbij in Bergen totaal 36 zonneboilers en ca. 45.000 Wattpiek aan zonnecellen zijn geplaatst.

Door de gemeente Bergen en de MRA is gedurende de periode 3.396 uur besteed aan de uitvoering van het klimaatbeleid. De externe projectkosten tot november 2008 bedroegen € 76.498,-

¹ BANS staat voor Bestuurs Akkoord Nieuwe Stijl. Deze overeenkomst tussen VROM, Provincies (IPO) en gemeenten (VNG) omvat beleidsmatige inspanningen om CO2-reductie te bereiken. De financiële ondersteuning voor menskracht en (communicatie)middelen maakt deel uit van dit akkoord.

Inhoud:

	Samenvatting	2
	Inhoud	3
1	Inleiding	4
2	Kwalitatief overzicht van de projecten per thema	5
2.1	Klimaatbeleid algemeen	5
2.2	Gemeentelijke gebouwen	5
2.3	Woningbouw	7
2.4	Bedrijven	10
2.5	Agrarische sector	11
2.6	Verkeer en vervoer	11
2.7	Duurzame energie	12
3	Personeel en financieel overzicht	15

Evaluatie klimaatbeleid Bergen 2004 - 2008

1. Inleiding

Het klimaatbeleid en de uitvoering daarvan hebben in de afgelopen periode een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt. De zachte winters, de sterk gestegen energieprijzen en het boek ' Een ongemakkelijke waarheid ' van Al Gore hebben de maatschappelijke discussie over het broeikas effect onomkeerbaar op de politieke agenda gezet. Het bestaande overheidsbeleid om de uitstoot van CO₂ te reduceren wordt serieuzer dan ooit genomen en de doelstellingen voor de toekomst zijn aangescherpt. Het klimaatprobleem wordt nu wereldwijd erkend.

De erkenning van het klimaatprobleem heeft geleid tot discussies en ontwikkelingen over een breed front. Het probleem van waterberging als antwoord op de wateroverlast is in gang gezet, de kwaliteit van de dijken is opnieuw geïnventariseerd en er is meer geld beschikbaar gesteld voor energiebesparing, duurzame energie en innovaties.

De omgeving van het gemeentelijk klimaatbeleid is sterk veranderd. De Energie Premie Regeling met veel subsidies is in oktober van 2003 wegens succes (en dus te hoge kosten) uit de markt gehaald. Hiermee verdween de subsidie voor Energie Prestatie Adviezen (EPA's) en voor zonne-energie. Een aantal doelstellingen werd onder andere hierdoor onhaalbaar en zijn herzien. In aansluiting op de ontwikkelingen en wensen bij doelgroepen is een aantal oorspronkelijke geplande projecten vervallen en is een aantal nieuwe projecten uitgevoerd.

De provincie Noord-Holland heeft voor duurzame energie een DE-ondersteuningsregeling in de markt gezet en het CO₂-servicepunt opgericht ter ondersteuning van de gemeenten. Wel moesten daarvoor klimaatafspraken worden gemaakt en subsidies worden aangevraagd en afgehandeld. Activiteiten die niet in de oorspronkelijke plannen waren opgenomen. Dankzij deze regeling konden de succesvolle acties 'Zonnesteek' worden gehouden en een groot aantal zonne-energiesystemen worden gerealiseerd. De gemeente Bergen heeft in 2008 een extra financiële bijdrage geleverd voor de actie 'Zonnesteek'.

Het CO₂-servicepunt van de provincie heeft in samenwerking met gemeente Alkmaar, Senternovem en MRA enkele menukaarten 'Toekomstgericht bouwen' ontwikkeld. Hierdoor worden maatregelen en ambitiekeuzes ook voor kleinere bouwprojecten toegankelijk.

Tijdens een inventarisatie van energieprestatie adviezen bij de woningcorporaties bleek een behoefte aan kennisuitwisseling. De MRA heeft hiervoor een platform geboden door het organiseren van een aantal miniconferenties voor de corporaties.

De uitvoering van het onderdeel 'Gemeentelijke gebouwen' van het uitvoeringsprogramma verliep aanvankelijk stroef. De MRA had te weinig contact met de verschillende betrokken afdelingen binnen de gemeente. Met de komst van de milieucoördinator zijn de contacten sterk verbeterd.

In hoofdstuk 2 worden de verschillende projecten binnen de thema's van het klimaatbeleidsplan kort besproken. Hoofdstuk 3 geeft inzicht in de urenbesteding en de uitgaven voor de uitvoering van het klimaatbeleid.

2. Kwalitatief overzicht van de projecten per 1 november 2008 per thema

2.1 Gemeentelijke gebouwen

• Opzetten en herijken van het energie zorgsysteem

Het opzetten van een energie zorgsysteem voor alle gemeentelijke gebouwen is gefaseerd gestart. Van een compleet zorgsysteem is echter nog geen sprake. De volgende activiteiten zijn uitgevoerd:

- De installatie van het zwembad De Beek is in 2005 herzien en aangepast aan de stand der techniek,
- In 2008 heeft een energieonderzoek plaatsgevonden in het gemeentehuis en is het energielabel van het gemeentehuis bepaald. Het energielabel bedraagt niveau C. Veel van de aanbevolen maatregelen zijn in uitvoering.
- De energiegebruiken van de overige gemeentelijke gebouwen worden geregistreerd.

De uitvoering van besparings- en comfortmaatregelen wordt nog onvoldoende centraal gecoördineerd om te kunnen spreken van een goed werkend energie zorgsysteem, waarin gebruiksregistratie, budgettering en uitvoering van maatregelen aan taken en personen worden gekoppeld. De gemeente heeft de ambitie om in de komende jaren een gecertificeerd energie zorgsysteem op te zetten.

• Campagne gebouwgebruikers

In het najaar van 2007 is een motivatiecampagne gehouden onder de actienaam: 'Knop om!' De Milieudienst Regio Alkmaar heeft in samenwerking met de gemeenten Bergen, Graft-De Rijk, Heiloo en Schermer tijdens een actieperiode van vier weken de volgende activiteiten ontplooid:

- Alle personeelsleden vonden bij de aftrap van de actie de DVD 'An Inconvenient Thruth' van Al Gore op hun bureau met een begeleidende brief.
- In de openbare ruimtes van de gemeentelijke gebouwen werden elke week verschillende themaposters opgehangen. Met deze posters werd aandacht gevraagd voor het uitzetten van computers, het uitdoen van het licht, vervanging van gloeilampen door spaarlampen en het gebruik van de fiets (zie bijlage 1).
- Er werden twee nieuwsbrieven verspreid met informatie over energiebesparing op het werk en thuis.
- Tenslotte kregen alle personeelsleden een spaarlamp.

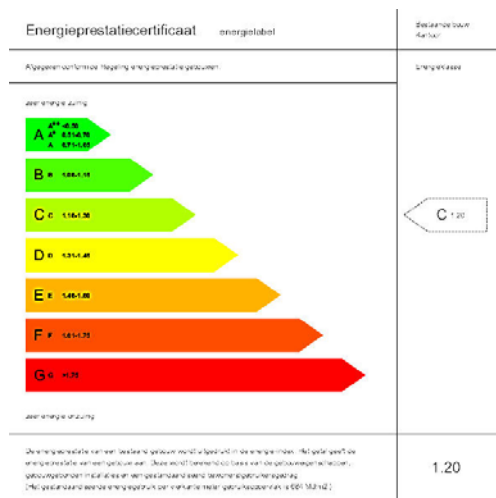
De actie 'Knop om!' is door het personeel van alle deelnemende gemeenten goed ontvangen en zal in de volgende beleidsperiode worden herhaald.

• Uitvoeringsplan Openbare Verlichting

Sinds de gemeentelijke herindeling is de situatie van de aansluitingen van de openbare voorzieningen (verlichting, gemalen e.d.) niet optimaal. Zowel vanuit de inkoopkant als vanuit de beheerskant was behoefte aan overzicht van de aansluitingen en energiegebruiken. In 2008 iemand aangesteld om dit traject op te pakken en in 2009 wordt de situatie geïnventariseerd. De gemeente Bergen heeft zich opgegeven als pilot-gemeente bij de landelijke bespaaractie voor openbare verlichting.

- **Energieprestatieadviezen Utiliteitsbouw.**

In 2008 heeft een integraal energieonderzoek plaatsgevonden in het gemeentehuis van gemeente Bergen. Er waren klachten over het binnenklimaat van het gebouw. Aansluitend op dit onderzoek is het energielabel bepaald. Het energielabel bedraagt niveau C.

Energiecertificaat van het gemeentehuis

Veel van de aanbevolen maatregelen zijn inmiddels in uitvoering of reeds uitgevoerd. De wens tot labeling van de overige gemeentelijke gebouwen zal worden geïnventariseerd.

- **Actief inkoopbeleid voor duurzame energie.**

Bergen koopt structureel 10 % groene stroom in.

- **Duurzaam inkopen.**

Bergen hanteert een actief beleid op gebied van duurzaam inkopen. In 2008 heeft Bergen zich aangesloten bij de rijksdoelstelling om 75 % van de inkoop van de gemeente te laten voldoen aan de criteria voor duurzaam inkopen en in 2015 100 % duurzaam inkopen na te streven.

2.2 Woningbouw

- **Regionaal convenant Energie-efficiënt bouwen.**

Een dergelijk convenant met verschillende partners is als zodanig niet gerealiseerd. Verschillende woningcorporaties waren of zijn verwickeld in fusieprocessen. De Bergense woningcorporatie Duinstee is in 2006 gefuseerd met Stichting Kennemer Wonen. Verder zijn er een aantal forse ontwikkelingen op landelijke schaal die de resultaten van een convenant al snel achterhalen. We noemen de ontwikkelingen rond het verplichte energielabel, de discussie over de betrouwbaarheid van de labelmethodiek, het landelijke convenant ('Meer met minder') tussen de rijksoverheid (VROM, EZ en WWI), Aedes namens de corporaties en Bouwend Nederland en de initiatieven van het platform PEGO (Platform Energietransitie in de Gebouwde Omgeving). In plaats van een regionaal convenant zijn een aantal lokale activiteiten ontplooid die hieronder worden beschreven.

- **Inventarisatie stand van zaken Energie Prestatie Adviezen in de sociale woningbouw**

De stand van zaken rond het aantal uitgevoerde onderzoeken door de verschillende woningcorporaties in de regio is in 2006 geïnterpreteerd. In 2007 heeft het ministerie van VROM besloten de BANS-doelstelling om 30 % van de bestaande woningen van een EPA te voorzien te wijzigen in een communicatiedoelstelling. Tijdens deze inventarisatie bleek bij de meeste corporaties een behoefte aan kennis m.b.t. de vele ontwikkelingen op beleidsmatig en bouwtechnisch gebied. Het rapport van de inventarisatie is verkrijgbaar bij de MRA.

- **Miniconferenties voor de Woningcorporaties in Noord-Kennemerland**

Naar aanleiding van de behoefte tot kennisuitwisseling heeft de MRA in 2006 en 2007 een aantal miniconferenties georganiseerd. In het najaar van 2006 waren "De energetische kwaliteit van de bestaande voorraad" en "Kansen voor duurzame technieken bij renovatie" onderwerp van lezingen en discussie. In 2007 werd een bijeenkomst gehouden over "Beleid en strategie voor duurzame renovatie" en is een bijeenkomst gehouden over "Renovatiemogelijkheden op passiefhuis-niveau". In november van dat jaar is een excursie gehouden naar een aantal projecten in Duitsland waar besparingen van ca. 80% op de energierekening zijn gerealiseerd. De conferenties en de excursie werden door de corporaties zeer gewaardeerd. Twee corporaties overwegen een proefproject op passiefhuis-niveau te gaan uitvoeren. Een overzicht van de activiteiten is weergegeven in bijgaande hand-out (bijlage 2).

Excursie Renovatieprojecten op passiefhuis niveau in Duitsland

• **Cursus EPC-berekening**

De EPC-berekeningen bij bouw aanvragen worden aan het bouwbesluit getoetst. Er is geen gebruik gemaakt van het cursusaanbod 'EPC-check' van Senternovem.

• **Stimulering Energie Prestatie Advies**

Stimulering van het Energie Prestatie Advies (EPA) is nadrukkelijk opgenomen in de MRA-brochure 'Bewust besparen is bewust wonen'. Deze brochure is verzonden aan alle makelaars en hypotheekverstrekkers met het verzoek hun klanten te wijzen op de brochure en de MRA-site.

Het aantal uitgevoerde EPA's in de sociale woningbouw is geïnventariseerd. Verder is in de publicaties rond de jaarlijkse (niet in 2007) actie 'Zonnesteek' aandacht besteed aan het Energie Prestatie Advies.

Ook is in samenwerking met de provincie Noord-Holland, Senternovem en de gemeente Alkmaar een menukaart 'Toekomstgericht bouwen voor de bestaande woningbouw' ontwikkeld, waarin drie ambitieniveaus m.b.t. energie-efficiëntie en duurzaamheid zijn weergegeven.

De menukaart is verkrijgbaar bij 54 Noord-Hollandse gemeenten (waaronder Bergen) en bij de MRA.

• **Promotie EPA op natuurlijke momenten**

Het juiste moment om mensen te informeren over besparingsmaatregelen is het moment van verbouwingsplannen. Daarom zijn de makelaars en hypotheekverstrekkers aangeschreven met het verzoek hun cliënten te wijzen op de brochure 'Bewust besparen is bewust wonen'.

• **Voorlichting EPC-verlaging**

In de genoemde brochure wordt ook aandacht besteed aan verlaging van de energie prestatie coëfficiënt (EPC) van woningen. Na de aanscherping van de EPC-eis in het bouwbesluit van 1,0 naar 0,8 zijn geen specifieke communicatieactiviteiten ondernomen over dit onderwerp.

Wel is in samenwerking met de provincie Noord-Holland, Senternovem en de gemeente Alkmaar de Menukaart 'Toekomstgericht bouwen' voor nieuwbouwwoningen ontwikkeld, waarin drie ambitieniveaus m.b.t. energie-efficiëntie en duurzaamheid zijn weergegeven.

De menukaart wordt gebruikt in 54 gemeenten.

Deze menukaart is inmiddels herzien en aangepast aan een hoger ambitieniveau dat aansluit bij de verdergaande doelstellingen van de Stimuleringsregeling Lokaal Klimaatbeleid (SLOk).

De nieuwe menukaart is inmiddels verschenen en wordt gebruikt in 43 gemeenten.

MENUKAART		CO ₂ INHOUDENDE																																																																					
NIEUWBOUW		Zeer goed*																																																																					
<p>Toekomstgericht bouwen Het bouwen van een huis vraagt een grote investering. Het gaat over veel materiaal en heel veel geld. Van zo'n investering wilt u lang plezier hebben. Het ontwerp van de woning heeft hier grote invloed op. Het is daarom belangrijk om tijdens het maken van het ontwerp rekening te houden met de wensen van nu en van de toekomst. Belangrijke aandachtspunten hierbij zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> Energie- en waterbesparing (lagere voorlasten); Duurzaam materiaalgebruik (milieuvriendelijk); Gezondheid (altijd gunner en minder giftige stoffen); 		<p>Maatregelen</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Maatregel</th> <th>Bevestigingsmethode</th> <th>Duurzaamheidsmaatregel</th> <th>Gezondheidsmaatregel</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Dak (RC=8), vloer (RC=6) en gevelisolatie (RC=3) en kwaliteits vrije constructie (max 0,05 W/mK)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hoge luchtdichtheid door bijvoorbeeld ook buiten deuren met ondergrondse aansluitingen afsluiten met behulp van de toetssteen van kunststof (Q_l ≤ 0,15 W/m², m²)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Regeling (ΔT_{in} ≤ 0,9 W/m²K en ΔT_{out} ≤ 0,9 W/m²K)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Voor ruimteverwarming en/of warm tapwater minimaal 30% duurzame energie opwekken met bijvoorbeeld een hybride of warmtepomp in combinatie met energiegelag in de bodem</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Zeer lage temperatuur verwarming (maximaal 32°C) door vloer- en/of wandverwarming</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Venstercorpus op basis van getulonneerde verlaten (grijze aluminium) en warmtegeïsoleering (9%) met CO₂-meting of gelijkwaardig die voldoet aan de GW-eisen</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>F1C-klaar voor houten constructies, ramen, deuren en gevelbekleding en waar mogelijk besparing MDF-binnenwerk</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Verf op waterbasis (bijna) en oplosmiddelloos (buiten)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Passieve zonwering door weder raam op het zuiden om het zonwinnen te verhogen van overkroon (≥ 1 meter)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Plaats in de aansluiting van het warmtebronnet een draadloze warmtebronnet</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Reguleer voor begieten van de tuin en regeling van ramen en uitlaten en/of reguleer met meer regelbaarheid</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Zink- en koper vrije dak-, dakgoot en waterafvoer</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Profiel, kansvrij op de begane grondvloer, halvloer, verlaagde vloer en/of dakvloer</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Plaats per woning 1 800 Wp aan PV-panelen</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Nieuwbouwwoning bij nieuwbouwwoning en bestaand met F1C-klaar</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Vervang houtdeuren door stalen van hoogwaardig PIR (polyurethaan)</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Maatregel	Bevestigingsmethode	Duurzaamheidsmaatregel	Gezondheidsmaatregel	Dak (RC=8), vloer (RC=6) en gevelisolatie (RC=3) en kwaliteits vrije constructie (max 0,05 W/mK)				Hoge luchtdichtheid door bijvoorbeeld ook buiten deuren met ondergrondse aansluitingen afsluiten met behulp van de toetssteen van kunststof (Q _l ≤ 0,15 W/m ² , m ²)				Regeling (ΔT _{in} ≤ 0,9 W/m ² K en ΔT _{out} ≤ 0,9 W/m ² K)				Voor ruimteverwarming en/of warm tapwater minimaal 30% duurzame energie opwekken met bijvoorbeeld een hybride of warmtepomp in combinatie met energiegelag in de bodem				Zeer lage temperatuur verwarming (maximaal 32°C) door vloer- en/of wandverwarming				Venstercorpus op basis van getulonneerde verlaten (grijze aluminium) en warmtegeïsoleering (9%) met CO ₂ -meting of gelijkwaardig die voldoet aan de GW-eisen				F1C-klaar voor houten constructies, ramen, deuren en gevelbekleding en waar mogelijk besparing MDF-binnenwerk				Verf op waterbasis (bijna) en oplosmiddelloos (buiten)				Passieve zonwering door weder raam op het zuiden om het zonwinnen te verhogen van overkroon (≥ 1 meter)				Plaats in de aansluiting van het warmtebronnet een draadloze warmtebronnet				Reguleer voor begieten van de tuin en regeling van ramen en uitlaten en/of reguleer met meer regelbaarheid				Zink- en koper vrije dak-, dakgoot en waterafvoer				Profiel, kansvrij op de begane grondvloer, halvloer, verlaagde vloer en/of dakvloer				Plaats per woning 1 800 Wp aan PV-panelen				Nieuwbouwwoning bij nieuwbouwwoning en bestaand met F1C-klaar				Vervang houtdeuren door stalen van hoogwaardig PIR (polyurethaan)			
Maatregel	Bevestigingsmethode	Duurzaamheidsmaatregel	Gezondheidsmaatregel																																																																				
Dak (RC=8), vloer (RC=6) en gevelisolatie (RC=3) en kwaliteits vrije constructie (max 0,05 W/mK)																																																																							
Hoge luchtdichtheid door bijvoorbeeld ook buiten deuren met ondergrondse aansluitingen afsluiten met behulp van de toetssteen van kunststof (Q _l ≤ 0,15 W/m ² , m ²)																																																																							
Regeling (ΔT _{in} ≤ 0,9 W/m ² K en ΔT _{out} ≤ 0,9 W/m ² K)																																																																							
Voor ruimteverwarming en/of warm tapwater minimaal 30% duurzame energie opwekken met bijvoorbeeld een hybride of warmtepomp in combinatie met energiegelag in de bodem																																																																							
Zeer lage temperatuur verwarming (maximaal 32°C) door vloer- en/of wandverwarming																																																																							
Venstercorpus op basis van getulonneerde verlaten (grijze aluminium) en warmtegeïsoleering (9%) met CO ₂ -meting of gelijkwaardig die voldoet aan de GW-eisen																																																																							
F1C-klaar voor houten constructies, ramen, deuren en gevelbekleding en waar mogelijk besparing MDF-binnenwerk																																																																							
Verf op waterbasis (bijna) en oplosmiddelloos (buiten)																																																																							
Passieve zonwering door weder raam op het zuiden om het zonwinnen te verhogen van overkroon (≥ 1 meter)																																																																							
Plaats in de aansluiting van het warmtebronnet een draadloze warmtebronnet																																																																							
Reguleer voor begieten van de tuin en regeling van ramen en uitlaten en/of reguleer met meer regelbaarheid																																																																							
Zink- en koper vrije dak-, dakgoot en waterafvoer																																																																							
Profiel, kansvrij op de begane grondvloer, halvloer, verlaagde vloer en/of dakvloer																																																																							
Plaats per woning 1 800 Wp aan PV-panelen																																																																							
Nieuwbouwwoning bij nieuwbouwwoning en bestaand met F1C-klaar																																																																							
Vervang houtdeuren door stalen van hoogwaardig PIR (polyurethaan)																																																																							
<p>Deze menukaart is aanvullend op de eisen vanuit het Bouwbesluit en helpt u na te denken over duurzame maatregelen. Deze hebben een grote invloed op de wooncomfort, voorlasten, comfort- en gezondheidsniveau van uw woning. Met het pakket 'Voldoende' zit u een stap in de goede richting. Met het pakket 'Goed' bent u echt goed op weg en met het pakket 'Zeer goed' bent u optimaal toekomstgericht bezig een waarde vast woning te bouwen.</p> <p>Voor wie is de menukaart? Deze menukaart is een hulpmiddel voor particuliere bouwers, aannemers, organisaties en projectontwikkelaars. De menukaart helpt bij het vaststellen voor het programma van eisen, waarmee de architect aan de slag kan. De menukaart is met name bedoeld voor de kleinere projecten.</p> <p>Subsidiemogelijkheden De landelijke en provinciale overheid belooft in bepaalde gevallen duurzame investeringen. Subsidierichtlijnen zijn echter continu aan veranderingen onderhevig. Een actueel subsidieoverzicht vindt u op de website www.co2-servicepunt.nl.</p> <p>Meer informatie Voor meer informatie over deze menukaart kunt u terecht bij uw gemeente of het CO₂-servicepunt.</p>		<p>Alle maatregelen uitvoeren</p> <p>Kom mee!</p>																																																																					

Menukaart nieuwbouw 2009

- **Lage Temperatuur Verwarming (LTV) als onderdeel van dubo-checklist**

Stimulering van LTV is opgenomen in genoemde brochure. Verdere stimulering van deze en andere energiebesparende technieken is meegenomen in de menukaarten 'Toekomstgericht bouwen' voor nieuwbouw en bestaande bouw, die in 54 Noord-Hollandse gemeenten wordt gebruikt. De menukaarten zijn bij de gemeenten en bij de MRA verkrijgbaar en te downloaden van de website www.MRA.nu .

- **Lage EPC in planontwikkeling**

In 2008 voorstel voor beleid en implementatie van 'Toekomstgericht bouwen' opgesteld, dat in de loop van 2009 zal worden gepresenteerd. Als voorbereiding van dit traject is in 2008 een bezoek gebracht aan de duurzame wijk ' EVA-Lanxmeer ' in Culemborg.

EVA- Lanxmeer: toepassing van zonneboilers en zonnecellen

2.3 Bedrijven en utiliteitsbouw

• Energie in Milieuvergunningen

Met financiële ondersteuning uit het subsidieprogramma 'Stimuleringsregeling Aanpak Milieudrukvermindering (SAM)' zijn 11 vergunningverleners en –handhavers in 2004 opgeleid om milieuaspecten betreffende energiebesparing en afvalpreventie beter te kunnen beoordelen. In 2005 heeft een coachingstraject plaatsgevonden, waardoor de aandacht voor aspecten uit de zogenaamde verruimde reikwijdte (VR) van de Wet milieubeheer in de vergunningverlening en handhavingpraktijk is geïntegreerd.

Ook is in dit kader de brochure 'Slim besparen is slim ondernemen' ontwikkeld, waarin de achtergrond van de aandacht voor de verruimde reikwijdte Wm, besparingstips en relevante websites zijn weergegeven. De brochure wordt uitgereikt tijdens handhavingbezoeken bij de grotere bedrijven en is te downloaden van www.MRA.nu

• Voorlichting energiezorg

Hieraan is geen specifiek project verbonden. De bedrijfsgrootte waarbij energiezorg specifieke aandacht verdient komt in de MRA-regio te weinig voor. Wel wordt het onderwerp energiebesparing meegenomen bij de handhaving en wordt de brochure 'Slim besparen is slim ondernemen' uitgereikt. In voorkomende gevallen wordt een handhaver geassisteerd door de energiespecialist van de MRA.

• Voorlichting van bedrijven op verhuismomenten

In 2008 is de brochure 'De winst van verhuizen' ontwikkeld voor ondernemers die nieuw willen gaan bouwen of verhuizen. In deze brochure wordt iets over de klimaatproblematiek verteld, worden kansen bij nieuwbouw beschreven, duurzame oplossingen voor energiegebruik en materialen aangedragen, tips beschreven voor het gebouw en processen en relevante (subsidie)sites genoemd. De brochure is verkrijgbaar bij de gemeente, bij de MRA en te downloaden van www.MRA.nu

• Supermarkten

In navolging van de Milieudiensten Amsterdam en IJmond heeft de MRA de actie 'Supermarkten' gestart. Alle vergunningverleners en –handhavers hebben een nascholingsstraject doorlopen met specifieke aandacht voor koeling, ventilatie en verlichting. In het najaar van 2008 is begonnen met een specifiek handhavingstraject voor alle supermarkten in Noord-Kennemerland.

- **Menukaart Toekomstgerichte bedrijfsgebouwen**

In samenwerking met de provincie Noord-Holland, de gemeente Alkmaar en SenterNovem heeft de MRA een menukaart 'Toekomstgerichte bedrijfsgebouwen' ontwikkeld. Deze menukaart geeft een aantal maatregelen op gebied van energie-efficiëntie en duurzaam materiaalgebruik weer voor bedrijfshallen en twee ambitieniveaus voor kantoorruimtes. De brochure is verkrijgbaar bij 54 Noord-Hollandse gemeenten, waaronder de MRA-gemeenten en de MRA.

2.4 Agrarische sector

- **Communicatie DOE-website**

In het kader van het project Duurzaam Ondernemer op het Erf (DOE) in 2002 en 2003 is een website ontwikkeld met specifieke maatregelen voor de agrarische sector. De site is tot 2006 in stand gehouden. Een communicatieproject vanuit de MRA gericht op deze site is niet tot uitvoering gekomen. De animo vanuit de MRA-regio was te laag. Tijdens handhavingsbezoeken wordt overigens waar relevant aandacht besteed aan energie-efficiëntie. De DOE-website is inmiddels opgeheven.

- **Minisymposium duurzame energie in de agrarische sector**

In januari 2005 is een minisymposium over duurzame energie gehouden. Het symposium werd door de aanwezigen zeer gewaardeerd. Helaas was de opkomst lager dan verwacht.

2.5 Verkeer en vervoer

- **Het nieuwe rijden (HNR)**

Jaarlijks wordt in juni in de lokale pers een artikel gewijd aan HNR om vakantiegangers te stimuleren de bandspanning van hun auto te controleren en andere HNR-aspecten toe te passen. In 2008 is tevens aandacht besteed aan de mogelijkheid van roetfilters en de subsidie daarvoor.

Aandacht voor roetfilters

- **Milieutoets wagenpark**

In samenwerking met SenterNovem zijn de milieuaspecten die samenhangen met vervangingsaanschaf van voertuigen met de verantwoordelijke ambtenaar doorgenomen. Verder hanteert Bergen duurzaamheidscriteria bij inkoop van materialen, waaronder voertuigen. Het aantal voertuigen is te klein voor een milieu-efficiëntie-scan (MES). Aanschaf van efficiënte voertuigen is onder voorwaarde van beperkte meerkosten onderdeel van het duurzaam inkoopbeleid.

2.6 Duurzame energie (DE)

- **Duurzame energiescan-plus**

Een duurzame energiescan is in 2006 uitgevoerd voor onderwerpen die binnen het MRA-gebied mogelijk zijn. Buiten grootschalige windenergie op zee en op land ligt voor Bergen het grootste potentieel in de zonne-energietoepassingen in de bestaande woningbouw. Met de acties 'Zonnesteek' wordt dit marktsegment jaarlijks gestimuleerd tot aanschaf van zonneboilers of zonnecellen. Een kleiner potentiëel is aanwezig voor warmtepompen in nieuwbouwwoningen.

- **Passieve zonne-energie in planontwikkeling**

Het gebruik van passieve zonne-energie, maar ook aandacht voor passieve zonwering is in de brochure 'Bewust besparen is bewust wonen' opgenomen. Ook in de menukaart 'Toekomstgericht wonen voor de nieuwbouw' wordt vergaande isolatie en slim omgaan met zonne-energie onder de aandacht gebracht.

- **Kennistraject passieve zonne-energie**

Dit onderwerp wordt niet als apart project uitgevoerd, maar als onderdeel meegenomen in het concept-beleidsplan 'Toekomst gericht bouwen'. Ook in de menukaart 'Toekomstgericht bouwen voor nieuwbouw' wordt aandacht besteed aan passieve zonne-energie.

- **Regionaal ontwikkelingsplan biomassa**

Dit onderwerp wordt door bovenregionale partijen (provincie en de huisvuilcentrale) opgepakt. De MRA beperkt zich tot desgevraagd aanleveren van gegevens over afvalstromen.

- **Creëren van draagvlak voor windenergie**

Gemeente Bergen heeft constructief meegewerkt aan de realisatie van het windmolenpark op zee voor de kust van Egmond. Op de provinciale windkaart is de gemeente Bergen niet aangegeven als prioriteitlocatie. Er bestaat veel lokale weerstand tegen grote windmolens. In de DE-scan is daarom niet gekeken naar lokaties voor windturbines.

De landelijke proefprojecten rond de opbrengst van kleine windturbines wordt met belangstelling gevolgd door de MRA. Als uit lopende proefprojecten meer bekend is over gemeten opbrengst en economisch rendement zal het bestuurlijk draagvlak voor kleine windturbines worden onderzocht.

Kleine windturbine

- **Actie Zonnesteek**

Jaarlijks wordt de actie Zonnesteek gehouden voor de MRA-gemeenten. Dankzij de provinciale subsidieregeling voor Duurzame energietoepassingen kan het project jaarlijks worden herhaald. Het piekjaar 2006 heeft geleid tot uitputting van het provinciale budget, waardoor in 2007 geen actie kon worden gehouden.

Hieronder de resultaten:

Actie Zonnesteek 2003 - 2008												
	aanvragen zonneboilers						aanvragen zonnecellen					
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Alkmaar	2	1	13	11	-	17	36	56	34	63	-	47
Bergen	1	4	12	11	-	9	6	14	28	22	-	12
Castricum	0	0	5	7	-	5	0	0	27	31	-	10
Graft-De Rijk	0	0	3	2	-	2	1	6	10	7	-	2
Heiloo	5	2	5	8	-	6	25	19	22	38	-	18
Schermer	0	0	1	2	-	0	2	5	9	8	-	3
totaal	8	7	39	41	-	39	70	100	130	169	-	92

Sinds 2005 en 2006 is een energiekrant huis aan huis verspreid met daarin de actievoorwaarden. Deze krant (oplage 74.000) is door de MRA gebruikt om breder over energiebesparing naar de burgers te communiceren. In 2008 is een flyer huis aan huis verspreid. De actie wordt jaarlijks aangekondigd in de lokale pers.

Er wordt jaarlijks een energiebeurs gehouden bij een gespecialiseerd bedrijf waar mensen zich kunnen inschrijven voor de subsidies. Hier kunnen de zelfbouwers zich op de hoogte stellen van de wijze van bevestiging van zonnepanelen en is de volgorde van subsidie-aanvragers éénduidig vast te stellen. De keuze van leverancier is overigens vrij zoals jaarlijks duidelijk in de publicaties wordt vermeld.

De jaarlijkse herhaling van de actie lijkt de formule voor het succes. Veel geïnteresseerden bellen vooraf op of er weer subsidie komt en hebben geld gereserveerd. Met name de grotere belangstelling voor zonneboilers bij het moment van ketelvervanging is hiervoor illustratief.

In 2008 is in de nieuwe provinciale subsidieregeling voor duurzame energie het subsidiebedrag voor zonnecellen verlaagd naar € 1,- per Wattpiek, omdat de landelijke SDE-regeling ook financiële ondersteuning biedt. Dit subsidiebedrag lijkt voor veel mensen te laag om tot aanschaf over te gaan. Voor veel gegadigden lijkt de SDE-regeling van VROM te complex en opbrengst ervan te laag. Vermoedelijk is dit de oorzaak van het kleiner aantal aanvragen in 2008. De gemeente Bergen heeft de subsidie verhoogd tot € 2,- per Wattpiek. In 2009 zal weer een actie 'Zonnesteek' worden gehouden.

- **Oudtburgh**

In 2005 is voor het duurzaam ontworpen verpleeghuis Oudtburgh een bedrag van € 30.000,- subsidie aangevraagd en verkregen bij de provincie Noord-Holland.

Het verpleeghuis is voorzien van uitstekende isolatie en HR++glas. Voor de warmtevoorziening wordt gebruik gemaakt van warmte-koude-opslag en een warmtepomp.

Voor het project is ook subsidie ontvangen van NOVEM.

Vanwege het vooruitstrevende duurzame energievoorziening van het project is het in 2005 door de MRA ingediend voor de NET-Trofee (Nationale Energie Toekomst Trofee).

Het project is helaas niet in de prijzen gevallen.

Oudtburgh

3 Personeel en financieel overzicht

De periode van het Klimaatprogramma voor de BANS-subsidie² loopt van november 2004 tot november 2008. In onderstaande tabel zijn de uren weergegeven die in deze periode voor en door de gemeente Bergen zijn gemaakt. De MRA-uren van de gezamenlijke projecten zijn onder de gemeenten verdeeld naar verhouding van de financiële bijdragen uit de BANS-regeling. Voor Bergen is dit 50% van het totale aantal uren of kosten.

Uren BANS voor Bergen	2004 **	2005	2006	2007	2008 ***	totaal
Personeel gemeente	38	216	130	192	306	882
Org./coörd. MRA *	78	460	497	615	519	2.169
Comm. MRA *	4	83	45	153	60	345
totaal	120	759	672	960	885	3.396

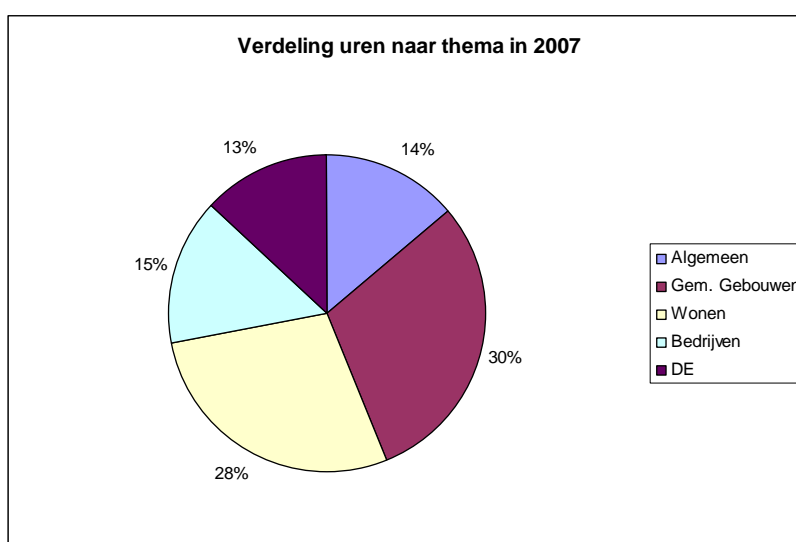
* Kostenverdeling MRA:

Bergen	50 %
Heiloo	24 %
Schermer	16 %
Graft-De Rijp	10 %

** nov. + dec. 2004

*** 2008 t/m week 45

De verdeling van het urentotaal naar thema's is in onderstaand diagram weergegeven voor 2007. Dit jaar is het meest representatief voor de verdeling.

Er zijn minder uren aan klimaatbeleid besteed dan in de oorspronkelijke planning was voorzien. Met name in het thema Gemeentelijke gebouwen zijn veel minder gemeentelijke uren gemaakt dan was begroot. Bij de bedrijven is minder tijd besteed dan verwacht bij de invulling van de Verruimde reikwijdte Wet milieubeheer. Bij veel bedrijven is het besparingspotentieel te laag. De uitvoering van de provinciale subsidieregeling heeft extra inspanning gevergd van de MRA.

² BANS staat voor Bestuurs Akkoord Nieuwe Stijl. Deze overeenkomst tussen VROM, Provincies (IPO) en gemeenten (VNG) omvat beleidsmatige inspanningen om CO₂-reductie te bereiken. De financiële ondersteuning voor menskracht en (communicatie)middelen maakt onderdeel uit van dit akkoord.

In onderstaande tabel zijn de projectkosten voor de beleidsperiode weergegeven.

Overzicht projectkosten BANS voor Bergen	2004 **	2005	2006	2007	2008 ***	totaal
Projectkosten *		€ 6.853,-	€ 18.958,-	€ 31.693,-	€ 18.994,-	€ 76.498,-

* Kostenverdeling MRA: ** nov. en dec. 2004
 *** 2008 t/m week 45

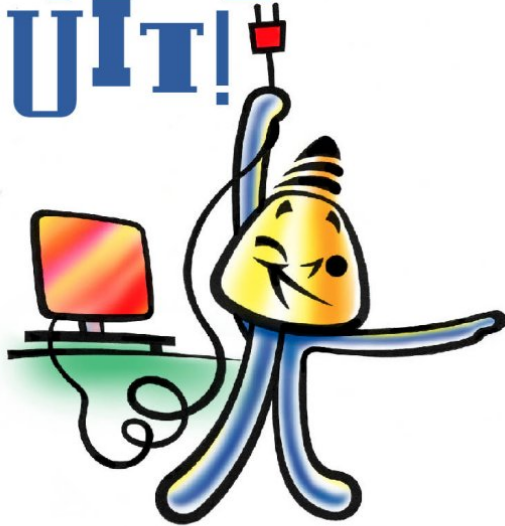
Bergen 50 %
 Heiloo 24 %
 Schermer 16 %
 Graft-De Rijp 10 %

Het merendeel van de uitgaven betreft kennisoverdrachtprojecten voor de woningcorporaties, excursies naar bouwprojecten en de motivatiecampagne voor medewerkers van de gemeenten. Daarnaast zijn de Duurzame Energiescans uitgevoerd, brochures ontwikkeld en advertentiekosten gemaakt voor de actie 'Zonnesteek'.

Het voorschot van 95% op de beschikking uit de BANS-subsidieregeling voor Bergen is €88.516,-

Na de definitieve vaststelling van de subsidie zal naar aanleiding hiervan een voorstel worden gedaan voor de verdere financiële afwikkeling.

AFGELOPEN UIT!

**KANSEN VOOR ONS KLIMAAT:
ZET COMPUTER EN TV NA GEBRUIK ÉCHT UIT.**

DE KLIMAATCAMPAGNE "KNOP OMI" IS EEN ACTIE VAN DE GEMEENTEN BERGEN, GRAFT-DE RIJP, HEILOO EN SCHERMER

DOE NORMAAL!

**KANSEN VOOR ONS KLIMAAT:
EEN SPAARLAMP GAAT TIEN KEER LANGER MEE.**

DE KLIMAATCAMPAGNE "KNOP OMI" IS EEN ACTIE VAN DE GEMEENTEN BERGEN, GRAFT-DE RIJP, HEILOO EN SCHERMER

FF DIMME NOU!

**KANSEN VOOR ONS KLIMAAT:
KANTOOR UIT, LICHT UIT.**

DE KLIMAATCAMPAGNE "KNOP OMI" IS EEN ACTIE VAN DE GEMEENTEN BERGEN, GRAFT-DE RIJP, HEILOO EN SCHERMER

GAT OCH FIETSEN!

**KANSEN VOOR ONS KLIMAAT:
OP DE FIETS NAAR HET WERK.**

DE KLIMAATCAMPAGNE "KNOP OMI" IS EEN ACTIE VAN DE GEMEENTEN BERGEN, GRAFT-DE RIJP, HEILOO EN SCHERMER

Miniconferenties woningcorporaties Noord Kennemerland in 2006 en 2007

Ton Tuinman Milieudienst Regio Alkmaar

Klimaatbeleidsplannen MRA-gemeenten: Alkmaar, Bergen, Castricum, Graft-De Rijk, Heiloo en Schermer
Looptijd: 2004 t/m 2007. Zal worden vervolgd.

MRA voert uit voor B, GdR, H en S.

Thema woningbouw bestaand (ca. 20 % van landelijke energieverbruik!)

- Stimulering EPA (wordt EPBD)
- Stimulering energiebesparing in de bestaande woningen
- Invullen randvoorwaarden voor toepassing duurzame energiebronnen

En verder:

- Toegankelijker maken van duurzaam bouwen (GPR en menukaarten) i.s.m. de provincie NH
- Kennisoverdracht voor en door corporaties

1

Wat is gebeurd (3)

13 februari 2007

- Woonlasten vermindering versus huurverhoging (W. Gerardu SenterNovem)
- Beleidsstrategie duurzaam ontwikkelen bij Woonwaard (F. van Wilgenburg Woonwaard)
- Duurzaamheid, van incident naar mainstream (Mw. T. Sweringa OFW)

14 februari 2007

Verslag: "Duurzame renovatie in Noord Kennemerland"

Conclusies

- Bijeenkomsten nuttig en gewaardeerd
- Draagvlak voor vervolg

4

Wat is gebeurd (1)

- Inventarisatie stand van zaken EPA's
- Opdracht BenR organiseren 3 miniconferenties voor de 8 corporaties in Noord-Kennemerland

- 15 november 2006. Startbijeenkomst "Energetische kwaliteit van de bestaande voorraad"
- 12 december 2006. "Kansen voor duurzame technieken bij renovatie"
- 13 februari 2007. "Beleid en strategie voor duurzame renovatie"
- 14 februari 2007. Verslag bijeenkomsten: positieve reacties en draagvlak voor vervolg

2

Wat is gebeurd (4)

1 juni 2007

- Themabijeenkomst "Passiefhuistechnologie bij renovatie"

Najaar 2007

- Excursie naar enkele Passiefhuis(renovatie)projecten (indien voldoende belangstelling)

5

Wat is gebeurd (2)

15 november 2006

- Over energetische kwaliteit van de voorraad (BenR)
- Stand van zaken EPBD (Scherpenzeel SenterNovem)
- Strategisch voorraadbeleid. (Van Vliet)
- Praktijkvoorbeeld Camphuyskade (Hageman SVA)
- Introductie menukaarten "Toekomstgericht wonen" (Neeleman Duboconsultant Prov. NH)

12 december 2006

- Gezonde woningen en ventilatie (Hasselaar OBT/TU)
- Vernieuwde ventilatieconcepten (Ten Bolscher DWA)
- Over zonneboilers (Boonstra DHV)
- Collectieve zonneboilerprojecten (Braakman Zonenergie)

3

Wat is de hoop

- Herbezinning renovatiebeleid van de corporaties
- Duurzaamheid als kerncompetentie en niet als additioneel uitgangspunt

- Woonlasten als uitgangspunt (hoogste energielasten niet bij laagste inkomens)

- Structurele aandacht voor passieve zonwering

- Een regionaal voorbeeldproject Passief Renoveren

6